

TELEGRAFUL ROMANU

Nr. 85. ANUL XVI.

Sabiu, in 17/29 Octomvre 1868.

Telegrafulu este de doue ori pe septemana: joi'a si Dumine'a. Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste. cu bani ga'a prin scrisori francate. adresate contra espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. car pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalteparti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru prime. si tieri straine pe anu 12 p. r. nou. 6 fl. v. a.

Inseratiile se platescu pentru intea ora cu 7. cr. sirulu, pentru a dou'a ora cu 5. cr. si pentru a treia repetire cu 3. cr. v. a.

Congresulu nationalu bisericescu romanu.

Siedinti'a a IX-a s'au tienutu in 4/16 Octobre a. c. sub presidiulu ordinariu.

Inceputulu siedintiei la 9¹/₄ ore inainte de amedi.

Dupa cetirea protocolului Dlu dep. Puscariu luandu cuventulu face observare, ca in protocolu se dice, ca la § 7. aline'a 6; s'a decisu, cumca sa se desbata asupr'a principiolu alegerilor directe si indirecte, si in urma s'au facutu si votare, ceea ce nu aru fi asi'a, caci eri s'aru fi votatu numai asupr'a unei propuneri formulate si proiectate de Dlu dep. Dr. Mocioni; ca adeca sa se lase afara cuvintele; „representantiloru pentru alegere,“ dar nu s'aru fi votatu asupr'a principiolu alegerii directe.

Observarea acesi'a da ansa la o discussiune mai indelungata, la care luara parte DD. deput. Dr. Maniu, Babesiu, Ioanovicu, Branu de Lemeny, Cosm'a, Dr. Galu, cari cu putine esceptiuni aparara testulu protocolului.

Mai facendu-se unele observari neesentiale, Escelenti'a Sea dlu presiedinte enuntia, ca protocolulu dupa cele propuse din partea mai multoru membrii stabilindu-se ilu dechiara de verificatu.

Dlu dep. Babesiu observa, ca asi'a dara si cele ce sau hotaritu eri sa se ceteasca si verifice.

Escelenti'a Sea Dlu presiedinte aduce la cunoscinti'a congresului, ca au capatatu o harti'a din partea Asociatiunei „Transilvani'a“ pentru ajutorintia imprumutata. Escelenti'a Sea crede a fi facutu destulu recuisionei acestei asociatiuni, pre care o recunósce si insusi de forte folositoare si cu deosebire in privint'a poporului nostru, deca se va da notariatulu, ca DD. membrii, care vreau sa cunósca mai de aproape statulele si organisatiunea acestei asociatiuni, sa binevoiesca, a ceti harthile aceste.

Dupa incurgerea unei petitiuni prin Dlu dep. din partea comunei bisericesci din Clusiu, privitoria la ajutorarea ei din partea orasiului, Esc. Sea Dlu presied. pune la ordinea dilei continuarea operatulu comisiunei de 27 si anume capulu III despre epitropiile parohiale.

Dlu deputatu Piposiu propune ca presidiulu sa denumesca o comisiune de doi membrii, care pre candu decurge desbaterea sa se insarcineze cu elaboratulu privitoriu la scole si se reporteze apoi congresului, caci oltmintrea statutulu organicu nu aru fi completu, ci aru fi o res infecta, deca aru remane partea privitoare la scole afara.

Dlu dep. Gaetanu luandu cuventulu reflecteaza la acesi'a, ca afla propunerea de nemotivata si propune, ca sa se treca la ordinea dilei (se trece la ordinea dilei).

§. 24, 25, si 26 se primescu fara modificare.

La §. 27 face Dlu dep. Serecinu observare, ca punctulu 2 di §-lu citatu nu se pote aplica la confiniulu militariu, caci aru fi in contra legiloru sustatatoare acolo.

Dlu dep. Alduleanu luandu cuventulu e de parere, ca la finea capulu acestuia, sa se adauge o clausula de intielesulu acesi'a: „dispositiunile acesiui capu in confiniulu militariu se voru aduce in consonantia pre calea adaptiunei cu ceilalti factori.“

Dupa unele observari facute din partea unoru Domni deputati se primescu §. 27 cu mica modificatiune, asemenea si § 28.

Dlu dep. Babesiu face o propunere, la Capu II. carea se da in scrisu presidiului, si carea merge intr'acolo, ca lipsindu timpul pentru o judecare pro-

funda, regularea si organisarea de nou a protopre- viteratelor se remana in suspensio pana la congresulu venitoriu.

Dlu dep. Alduleanu reflecteaza la propunerea acesi'a, ca considerantele aduse inainte nu stau, caci ocupanduse seriosu cu obiectulu acesi'a, l'au studiatu fie-care. Mai incolo comisiunea au avutu inaintea ochiloru operatulu unui barbatu, carele s'au ocupatu dieci de ani cu organisarea bisericii nostre si au facutu studii afunde. lera priminduse propunerea Dlu dep. Babesiu, nu aru fi foru protopopescu, nu s'aru sci, cum se va intempla alegerea protopresviterului, si cum sa se imparta instructiile etc. De aceea propune continuarea discussiunei.

Esc. Sea Dlu presiedinte observa ca inca la inceputu dupa ce au predatu elaboratulu seu, au ostaritu congresulu, ca vrea sa organizeze tote partile provinciei nostre metropolitane.

Dlu dep. Babesiu observa, ca acesi'a nu au sciutu, si ca nu iea asuprasi responsabilitatea.

Se primescu §§ 30, si 31 neschimbati.

La §. 32. face Dlu dep. Mangiuc'a urmatoarea propunere:

Dlu dep. Mangiuc'a: Presantite parinte Metropolitane si Presiedinte, si onoratu congresu!

Spre a putea cu temeiu vorbi si judeca meritulu obiectulu: pentru participarea si a mireniloru in consistoriulu bisericescu, cu sfera de activitate in cause spirituale numite, dupa parerea mea este neincungiuratu de lipsa a clarificati si cunósce ce-va mai de aproape, a) conceptulu numelii biserica; b) causele spirituale (res spirituales) in ce se cuprindu, si c) origin'a si istoria institutulu numitu „consistoriu“.

Mare este Dloru cansa de sub intrebare, si graa se vede deslegarea ei.

Eu me rogu de domniele vostre, sa binevoiti, cu privire la insemnatarea cea mare a obiectulu, a-lu lua sub drepta si neamagita judecare, si a nu constringe absolutu in mesura tempului si intrebările vitali ale bisericii nostre, cari deca se voru precipita, si nu se voru deslega dupa imperatiunile recerintie ale tempului, — potu ave dora si urmari dureroase si daunose pentru biserica, a caroru responsabilitate nu credu ca o va putea lua cine-va asuprasi.

Eu Dloru, me voiu nisui pre catu se pote, si pre catu ierta momentuositatea lucrului, pre scurtu a desvoluta meritulu obiectelor, dupa cum l'amu studiatu eu, si precum mi-amu formatu eu modest'a mea parere.

Intaiu incepu cu biserica, si la intrebarea: ce este biserica? raspunda: biserica este cuprinsulu, poporulu bisericescu si alu preotiloru; acesi'a este definitiunea in intielesu strinsu.

In vechime au fostu pareri, cari de unii pontifici s'a petrecutu si in codicele numitu: D r e p t u l u c a n o n i c u, de dupa cari pareri s'a afirmatu, cumca: preotulu este biserica.

Esc. S. Dlu presiedinte: Este principiu stabilitu in biserica nostra, ca pre biserica preotime o face?

Dlu dep. Mangiuc'a: Spiritulu tempului au devinsu acesi'a greutate; insa acesi'a intarire a purtatu, si deca va mai fi esistandu, porta in sine caracterulu tempuriloru agitati, si mai vechi, in biserica lui Christosu, si eu cugetu, ca din acestu punctu de vedere se pote escusa cu atata mai vertosu, fiindu ca prin sciintia, civilizatiune si cultura se vede a fi devinsa deja acesi'a greutate in biserica, si astadi credu ca suntemu cu totii convinsi, cumca acea faimosa sentintia in biserica: „Salus ecclesiae suprema lex-

est o“, dicu acesi'a sentintia precum de multu s'au si facutu pre aiurea, trebuie sa se intregiesca asi'a: „Salus ecclesiae, idest populi ecclesiastici, suprema lex esto“, adeca: Salute ori fericirea bisericii, va sa dica a poporulu bisericescu, este cea mai de frunte, suprema lege. Si in acestu intielesu, credu eu ca aru trebui orenduite causele, si afacerile nostre bisericesci.

Mai departe trecu la: causele spirituale (res spirituales). Acestea suntu greu de a le otari si defini, fiindu ca canonistii, care au scrisu dreptulu canonicu chiamati fiindu spre acesi'a, pana in diu'a de astadi inca nu suntu un'a, si intielesi intre sine.

Unii canonisti, au in trodusu si numitu cause spirituale astfelu de lucruri, despre cari nici la unu intieptu alu lumii, si nici la unu juris consultu nu se afla asi'a ce-va; — dara si din sant'a Scriptura se vede a nu se putea rectificati. De esemplu: dieciujela (dijma) care s'a datu la unele biserici din imperati'a lui Christosu, si vasele sacre din biserica, cari la unii canonisti se numescu cause spirituale (res spirituales), ori aternatori (adhaerentes), aceea ce, dupa parerea mea, anevoite pote fi adeveratu.

Dara lumea pote sa treca si preste acesi'a cu crutiare, caci suntu relative, si si ele porta caracterulu tempului in care s'au denumitu asi'a. Se crede, ca impartirea urmatoia in a) cause pure spirituale (res mere spirituales) si b) cause bisericesci (res ecclesiasticae) aru fi mai adeverata si salutaria. Dupa acesi'a impartire se aru tiené a) de cause pure spirituale: 1) adeverulu credintiei; 2) predicarea cuventulu lui Ddieu; 3) administratiunea sacramentelor; 4) rugaciunile publice; 5) ceremoniele bisericesci; 6) servitiulu ddieu; iera b) de cause bisericesci: 1) persoanele preotiesci si trebile lor in intielesu strinsu; 2) disciplina preotiesca; 3) pedepsele preotiesci; 4) causele matrimoniale; 5) patronatulu. (oh!) averile bisericesci, si dora mai altele.

In capetu trecu la: Originea si istoria institutulu numitu consistoriu.

Asupr'a obiectulu acesiui'a au fostu si suntu in biserica controverses scientifices de mare resultat de instructiune.

Sciintia critica se vede a se aplica si decide intr'acolo: 1) cumca institutulu consistoriu nu este de origine si dreptu divin; 2) cumca nu se pote dovedi nici din statulu republicei iudovesci, carea era rdpública teocratica; 3) cumca nici din testamentulu nou nu se pote coindica necesitate consistoriului; 4) nici din doctrina si pracs'a apostoliloru; 5) cumca nici apostolulu Pavelu nu au invetiatu despre necesitate acesiui institutu, precum vreu unii; 6) cumca consistoriulu nu precede din judetiulu presbiteriloru; 7) dara nici din judetiulu episcopescu; 8) cu atata mai putienu din sinodulu eparchialu.

Este lucru cunoscutu cumca inca in alu 2-lea seculu dupa Christosu, sub imperatulu Adrianu, se judecau trebile civile in judetiulu numitu „consistoriu“ unde de regula presidia imperatulu; judecatori acesiui judetiu se numeau „asesori“. Grecii au numitu acesiui judetiu „Sinedriону“, care numire se crede a precede, din iudovescu Sanhedrin.

Dela acesiui judetiu imperatescu numitu: „Consistoriu“, s'a imprumutatu numele si forma consistoriiloru nostre bisericesci, cari s'au desvolutu istorice in decurgerea seculiloru, judecandu-se causele bisericesci mai multu dupa dreptulu romanu, dara mai ca in specia dupa procedura (par-

tea formaria) a acestui drept; până cându din alu 12-lea seculu începudu s'a constituitu meru și dreptulu canonicu in forma corespondențore cerințelor.

Imperatii judec'au pre episcopi și clerici, precum și cauzele bisericesci, in consistoriile loru civile, precum au făcutu începudu și primulu Imperatu creștinescu Costandinu celu mare, care se numea pre sine episcopu dela Ddieu constituitu preste toti Episcopii, spunendu Episcopiloru sa grijesca numai de trebile interioare ale bisericiloru; suntu unele marturii și in contra acestei afirmări, in sa pracs'a timpuriloru acelor'a dovedesce din contra.

Pentru care amestecare a imperatului Constantinu in trebi bisericesci l'au și certatu și ocăritu Episcopulu dir Cordub'a Spaniei. — Si cu istoria a mâna se pôte dovedi, cumca in tote imperatiile, și in toti seculi, precum in biseric'a orientului, asiã și in acea a apusului, până astadi nu au incetatu cert'a și pretensiunile — in mesura mai mare ori mai mica — de a participa și mireni in judetiile bisericesci; ba ce este mai multu, ne-a pestratu istoria date, cumca au fostu tempu, inca inainte de reformatiunea protestanților, cându in unele state din Germania și in Francia premea laolalta cu mireni s'iedea in consistoriu și judeca nu numai cauzele bisericesci, ci pre cumu se ede și mirenesci; deunde apoi se au nascutu certa nre capii lumesti și bisericesti.

Si ieca astadi acesta intrebare de a participa și mireni in consistoriile bisericesci ca judecatori, la ordinea dilei in acestu maritu congresu.

Acest'a ar fi dupa parerea mea pre scriutu, originea și istoria consistoriiloru, căci a desvolta principiele aci enunțiate pre largu nu me ingaduie timpul și dora nici loculu.

Dupa promiterea acest'a, eu sumu asiã de liberu a face urmatoria motiune ori propusitiune:

Cumca consistoriulu sa se compuna din preoti și mireni, inse incătu sa se pōta constitui asiã: 1) cumca in cause pure spirituale (res mere spirituales), precum și in cause bisericesci (escipiendu cauzele de disciplina preotiesca și cauzele de matrimoniu, incătu acestea privescu despartirea matrimonului de totu, ori dela patu și mēsa), se judece numai preoti; era 2) cumca, in cause de discipline preotiesti și in cauzele de matrimoniu, cu privintia numai la despartirea casatoriei de totu, ori dela patu și mēsa, se judece preoti dinpreuna cu mireni in numeru asemenea.

Si acest'a credu, dupa priceperea mea, a fi cu putintia și inca din urmatorele motive: 1 fiindu ca, spre a luã și mireni parte in consistoriulu bisericescu la deciderea cauzelor anumite, este deja o necesitate fisica și morala devenita imperativa.

2. fiindu, ca nu este in contra canōnelor, deca și mireni voru luã parte in consistoriu la judecarea cauzelor numite (deca se va afirmã din contra imi retinũ dreptulu inca odata de a vorbi la obiectu spre demonstrare.)

3. fiinduca, cauzele bisericesci memorate suntu de natura spirituale și seculara de unde urmēza naturalminte, cumca precumu suntu cauzele, asiã trebuie sa fie și judii (quales suntu causae, tales requiruntur iudices)

4. fiinduca, biseric'a pre cumu am aratatu mai susu, sta din poporulu bisericescu și din preoti, de unde urmēza, ca mireanu nu pōte fi eschisu cu dreptate a judeca de cauzele seles bisericesci, dar mai verlosu amu judeca de cele cari suntu de natura spirituala și seculara.

5. fiinduca, fãra dreptu se obiectēza mirenilor ignorantiã in S. Scriptura, de ore-ce prin primirea darului Dohului santu, s'a reversatu binefaceria, noului testamentu asupra tuturor creștiniloru și nimenea nu este opritu a judeca de religiune, incătu din temeiurile S. Scripturi sa pōta desclini binele de reu.

Apoi apostolulu Pavelu dice. Toti creștini suntu neamulu celu alesu, toti suntu sacerdoti regali, poporu santu.

In urma ajunge, si este destulu in judeca religiozitatei.

6. fiindu ca, consistoriulu resp. deca ar' sta din preoti și mireni, in reciprocitatea colegiala, anevoi se va pete gresi in contra legiloru bisericesci.

7. fiinduca, chiaru santa Maica biseric'a invatia dicãndu:

Daca te au velamatu de aprōpele, sfatuescelu singuru, apoi chiama inca 2 frati spre alu certã, in urma aratalu bisericiei. Biserica inse o formēza și poporulu bisericescu, dreptu acest'a credu ca aru putea judeca și elu de dreptu.

8. fiindu ca, deca este absoluta de lpsa, sa potu afla de judecatori și barbati mireni cu studii teologice.

9. fiindu ca, deca treb'a acest'a nu este in contra canōnelor, atunci tradițiunea și pracs'a bisericiei gr. or. ortodoxe, inca nu pōte fi astufeliu de decalãria fatia cu spiritulu timpului și recerintiile imperative ale salutei poporului bisericescu.

Acestea suntu prescurtu motivele mele, pentru introducerea mirenilor in consistoriu de judecatori in cauzele numite.

Onoratu Congresu! sciu, si eu, precum scie dora mai tota lumea noștra bisericescã, cumca pre fundamentulu canōnelor s'au pestratu biseric'a noștra, și pre fundamentulu chiaru a acestor canōne ne aflãmu noi astadi aci adunati, asemenea recunoscem, cumca aceste canōne trebuie și in venitoriu sa fia scutul bisericiei, — in sa eu trebuie marturisesc cumca aceea ce se cere, nu este in contra canōnelor, apoi sub impregiurãrele intetitorie, optimismulu nu este bunu și se pōte templa, cumca dosimanulu d'nlãuntru multu mai inainte va sa fie spre stricaciune decãtu celu din afara de care se temu unii.

Pentru acest'a eu recomendu onoratul congresu, in serioasa atentiune și dejudecare caus'a acest'a vitala a bisericiei noștre.

Dlu dep. Galo: Inaltu presidiu maritu congresu! Nu vreu sa-l urmez u antevorbitorulu pre terenulu istoriei bisericesci, din care si-au alesu datele spre a dovedi permissibilitatea intrãre mirenilor in scaunele protopopesce și consistoriali; adeca a l'ãrei toru parte la judecare in trebile disciplinari și matrimoniali. Fiindu ca vre-unu datu pozitivu din istoria bisericiei noștre n'a reproduș, ci multe semne me lasa a crede, ca dlui in tota argumentarea sea a avutu inaintea ochiloru dreptulu canonicu și istoria bisericescã a bisericiei catolice, asiã i-lu vedini acceptandu impartirea trebilor bisericesci in res moere spirituales, res ecclesiasticae et mixtae in intielesulu cum e obicinuitu in biseric'a catolica, asiã l'amu auditu vorbindu despre dreptulu de patronatu și luãndu de acolo arguminte, până cându totu canoniculu gr. orientalu scie, ca dreptu de patronatu in biseric'a noștra nu esista.

Preste totu incãtu e admissivera propunerea dlui antevorbitoriu din punctu de vedere alu canōnelor positive a bisericiei noștre, lasu sa desfasuie și deslusiēca omeni competentu, cari in urma unni studiu mai lungu, cãrui'a si-au consacratu viētiã, au petrunsu in spiritulu acestor canōne, credu ca ne-aru putē dã in asta privintia mai buna chiarificare Escelentiã Sea Par. Metropolitu și Archiepiscopu, cãci in cestiuni de atare insemnate cându o norma chiaru ne lipsesce, mi va concede și dlu antevorbitoriu, cumca nu se pōte luã omulu dupa explicatiunile dubie a unui sēu altui canonu, ci deducerile sa se faca din spiritulu intregulu cuprinsu alu canōnelor cu privire la pracs'a bisericescã. Constatezu numai de pãna acum, cumca propunerea dlui antevorbitoriu involvã o reforma adencu taietore in organismulu nostru bisericescu, și ca spre a ne putē dechiarã pentru atare reforma trebui așa ne documentede necesitatea schimbãre stãrei de pãna acum a institutiilor noștre, oportunitatea și practicabilitatea modulu de innoire recomandata de densulu. Acest'a inse nice pre departe nu a făcutu nice nu-lu amu auditu argumentãndu in direcliunea acest'a, și nice ca i aru fi fostu usioru, pentru ca trebuia sa se dovedesca, cumca preotimea fiindu ea singura judecãtoare in trebile acestea a comisu atari abusuiri, cãtu in interesulu binelui comunu alu inaintãrei și infloirei bisericiei noștre cauzele acelea nu se potu lasã pentru mai incolo in mân'a preotimej, iarã de alta parte, cumca mireni aru da mai multa garantia in asta privintia. Sa ne ferimã mai incolo Dloru de a face din trebile noștre stricte luate bisericesci lucruri lumesci, cã nu cumv'a in urma sa nu ne remãna mai multa nimicu bisericescu, in intielesulu strinsu alu cuventulu și se supãmu prin acest'a cu timp totã autonomiã bisericiei.

Din aceste motive sum in contra propunerei Dlu Mangiuc'a și sprjinescu principiulu adoptatu de comisiune.

(Va urmã)

Evenimente politice.

Sabiu, 16 Octomvre.

Legea pentru nationalitãti in forma de proiectu din partea comisiunei a publicãmu mai la vale in totã estenderea ei*) Cei ce au celitu proiectulu serbitoru și romãnilor, publicatu și din partene in trecut, voru aflã diferentiã intre unulu și altulu. Aici la loculu unde avem mai multu de a inregistra fapte, observãmu, ca punerea in lucrare a proiectulu de fatia va involve greutãti pentru acei cetãtieni ai statulu, unde limba magiara nu are atãta frecuentã. Patres, cõs, cripti, mai alesu ai natiuniloru nemagiare, voru ave indoita detoria de a atrage atentiunea asupra acestor greutãti cari impreuna cu sine dauã pentru afaceri și pentru cetãtieni respectivi și prin urmare pentru statu.

Dupa „Esti Lap“ asupra lezei de uniu n e a Transilvaniei cu Ungaria s'a fienutu o conferintiã la ministrulu cont. Em. Miko. Proiectulu de lege privitoriu la unione cuprinde intre altele incetarea guvernulu transilvanenu la 1 Maiu 1869; incetarea n u m i r e i teritoriiloru usitata pãna acumu dupa nationalitãti: ungariloru, secuiloru și sasiloru; comitiu supremi, judii regesci, capitãni supremi și comiteles sãsescu se fãcu membrii casei magnatiloru in dietã Ungarei. Comitãtele și celelalte jurisdicțiuni voru comonitã deadreptulu cu ministerulu ung. respnsabilu; cu tote acestea in sa va resiedea in Transilvania unu comissariu alu regimulu.

In universitatea fondulu regu in siediñtia sea dela 26/14 Octobre asternu Klein, Bedeus și Theil o propunere de urgintia cã protestatiune in contra dicisiunei dietale dela 19 Oct. a. c. in urma cãrei a dõuã instantia in afaceri judecãtoresce va fi n u m a i Tabla regia de a M.-Vasiarheiu pentru intrēga Transilvania.

Din afara, scirea ce ni se pare mai insemnata este, ca iera se vorbesce de invitarea la unu congresu european. Invitarea aru urmã și acum din partea Franciei.

Dietã Ungariei.

In siediñtia din 10 Octobre se impu ternicesce presiedintele cã sa conchieme prin telegrafu pre 15 Octobre pre membrii comisiunei nationalitãtilor, cari suntu absentu, la consultare comissionala.

Dupa unele raporturi ale comisiunei verificãtoare se pune la ordinea dilei proiectulu de lege privitoriu la sistarea lezei de usura.

Se incēpe desbaterea generala. Ministrulu de justitia Balh. Horvath recomanda prin o vorbire proiectulu de lege spre primire.

Dupa desbaterea speciala se primesce proiectulu amintitu cu unele modificatiuni. Acest'a se cetesce apoi in siediñtia din 12 Octobre a casei de susu și se tiparesce spre a se pune la ordinea dilei; earã in siediñtia casei de josu totu din 12 Octombre, dupa incurgerea unor petitiuni dupa a treiã celire se primesce unanimu proiectulu susu amintitu impreuna și proiectulu de lege privitoriu la desdãnnarea urbãriala.

In siediñtia din 15 Octobre cetesce referintele Ludv. Horvath raportulu comisiunei centrale despre raportulu comisiunei de condicãtiune in caus'a principiiloru fundamentali, ce suntu de a se tractã in sensu legislatoriu, a proiectulu procedurii civile, cari se voru pune in siediñtia urmatore la ordinea dilei. Bar. Gabr. Kemény referēza, ca cu privire la stirpirea lotrilor comisiunea financiãla afla de ajunsu o suma de 60,000 fl. In fine se otãresce ca in siediñtia viitoare sa se puna la ordinea dilei legea privitorã la venatu.

Siediñtia din 19 Octobre. Dupa unele interpelatiuni, intro care este si a dep. Simay cãtra ministrulu de finantia pentru sistarea vãmei, ce se plãtesce la poduri și drumuri in Tranãia. — se incēpe desbaterea asupra principiiloru fundamentali a procedurii civile, care se primescu pãna la „sistarea tabelor districtuale.“ Aci se nasce o desbatere infocata asupra punctulu c) din proiectulu comisiunei, unde se dice, ca de o cam data sa fia numai o tabla reg. in Ungaria și unuã in Tranãia. La desbaterea acest'a luãra parte mai multi deputati, dintre cari cei mai multi vorbira pentru proiectulu comisiunei și in fia se primesce acest'a cu majoritatea voturilor.

*) Traducerea „Federatiunii“

Siedintia din 20 Octombrie. Dupa autenticarea protocolului vine la ordinea dilei reformarea procedurii civile. La punctul e), despre judecatoriile preotiasca asupra casatoriei ié K. Tisza devenit, combat, nu se invoiesc pre dupliu nici cu proiectulu comisiunii, ci e de parere, ca ori-ce cauza fara exceptiune sa se otarésca inaintea forului civil; daru fiindu ca recunósce elu insusi, ea prin aceea inca nu aru fi deslegata cestiunea, sa se esprime cas'a : ca deórece cestiunea acést'a nu se póte deslega definitiv, fara prin introducerea casatoriei civile, asiá se insarcinéza ministeriulu, cá juca in decurgerea sesiunii presinte sa aduca unu proiectu de lege in privint'a acést'a (aplause in stâng'a). —

Superintendentele Geduli luându cuventulu nu afla in reportulu comisiunii centrale egal'a indreptatire, pentru ca dupa acést'a consonantia cu propunerea originala a ministeriului, credinciosii bisericiei romano-catolice, unitii si greco-orientalii aru avea sa decida de aci inainte causele de casatorie la forurile loru proprii de casatorie. Despre cele doué confessiuni, despre cea evangelica din Transilvania si despre cea a unitariloru nu se amintesc in raportu nemica, insa se póte presupone, ca nici pre acést'a nu le va angustá in esercéarea drepturiloru loru cástigate, asiá aru mai fi israelitii si evangelicii din Ungaria esclusi dela dreptulu, de a-si judeca causele loru de casatoria inaintea judecatoriiloru loru proprii bisericesci. Cumca acést'a impregiuráre nu aru corespunde principiulu de egal'a indreptatire o aru putea vedé ori cine. Vorbesce apoi despre casatoriile amestecate cu catolicii, despre consecintiele cele nedrepte, ce le au acestea in favórea catoliciloru, si in fine recomanda egal'a indreptatire, in privint'a legii din cestiune, pentru tóte confessiunile. La cestiunea acést'a mai vorbira Gabr. Varady si Deak, pentru propunerea lui Tisza, asemenea : Csanady, Bobory, Szasz si Dobransky vorbescu pentru Geduli, Sigismund Poppu pentru propunerea comisiunii centrale. Cuceticiu apara in contradicere cu cas'a intréga forurile preotiesci preste totu si documentéza necesitatea loru din dogmele catolice.

In fine se face votisare. In contr'a propunerii comisiunii de codificatiune voteza 147, pentru propunere 80; absenti sunt 174 de ablegati. — Dupa acést'a se voteza asupra propunerii sectiunii centrale si se primesc prin majoritate.

In siedintia din 21 Octombrie a casei de susu se celesce raportulu comisiunii despre desdaunarea... urbariale si dupa desbaterea generale se primesc proiectulu de lege cu unanimitate in desbaterea generale si se primescu toti §-fii cu o mica modificatiune. — Bela Liptay recomanda proiectulu de lege despre sistarea legii de usura, carele atátu in desbaterea generale, câtu si in cea speciale se primesc fara vreo discussiune esentiala.

Siedintia din 21 Octombrie a casei de josu. La ordinea dilei e continuarea desbaterei asupra principiiloru fundamentali din procedur'a civile. La punctulu 11, carele otarésce, ca ori ce cauza póte trece prin cele trei instantie pana e in posesiune, face N. Szabó amendamentulu, ca dejá dupa sentintia instantiei a dou'a are sa urmeze implintrea ei. Alte amendamente si observári facute din partea unor'a, nu se primescu. Si asiá principiile procedurii civile, accentuate de comisiunea centrala, suntu primite si in desbaterea speciala. —

Proiectu de lege despre egal'a indreptatire a nationalitatiloru.

Cetatienui tieriei de deosebita nationalitate fiindu declarati de egal'u indreptatiti inca si cu privire la folosirea limbii loru materne, indreptatirea loru egale, cu respectu la unitatea tieriei, la posibilitatea si oportunitatea practica a guvernárii si a administratiunii de justitia rapede si punctuali, se statorésce in urmatoarele:

§ 1. Fia-care cetatienu alu tieriei póte sa-si deé esibitele in limba materna la comunitatea sea propria si incátu va puté fi intielesu, si la alte comunitati, asijderea la oficiulu seu cercuale si bisericescu, precum si la guvernulu statului.

In comunitatilu acele, unde nu póte fi intielesu in limba sea materna, se póte folosi de limba protocolului, seu de óre-care-va limba protocolaria a comunitatilis seu a jurisdictiunii respective; in esibitele adresate jurisdictiunii sea si organelor centrali seu cercuali, se póte folosi de

limba protocolului seu de óre-care-va limba protocolaria a jurisdictiunii seu a comunitatilis sea proprie; in esibitele adresate altoru jurisdictiuniloru seu organelore acelor'a, numai de limba protocolaria seu de care-va limba protocolaria a jurisdictiunii respective.

Folosirea limbii pre terenulu legislativu este determinata prin §§. 13-21.

§ 2. In adunári comunali, bisericesci si municipale, folosirea limbii materne este libera tuturor acelor'a, cari au dreptulu de a vorbi.

§ 3. Fia-care cetatienu are dreptulu pentru sine seu in societate cu consocii sei de specialitate, de a determiná limba instructiunii, respective limba manipuliunii afaceriloru in tóte scótele private, institutelu si reuniunile infintiate sub priveghiarea guvernului din mijlócele proprie seu intronite legalmente pentru promovarea economiei publice, a industriei, comerului, a artiloru, sciintielor si a dezvoltarei generali.

Cu privire la folosirea limbii afaceriloru, voru fi a se tené in vedere determinatiunile §-lui 1.

§ 4. Comunitatilu bisericesci suntu indreptatite, remanendu neatinsé drepturile jurisdictiuniloru lor bisericesci, a determiná limba, in carea voru fi a se duce matriculele si a se decide causele bisericesci, precum si intre marginile legii de instructiune a tieriei, a determiná limba instructiunii in scótele lor.

§ 5. Corporatiunile si jurisdictiunile mai inalte bisericesci i-si determina ele in seile fatia cu comunitatilu bisericesci limba discussiunii, protocolului, manipuliunii interne si a comunicatiunii. Déca acést'a nu aru fi limba oficiala a statului, deódece se va manipula, din punctulu de vedere alu priveghierii statului si in limba oficiala a statului.

Limba corespundintiv deosebitelor bisericesci si jurisdictiuniloru superióre bisericesci intre sine este limba oficiala a statului.

§ 6. Comunitatilu bisericesci, precum si jurisdictiunile mai inalte si supreme bisericesci se potu folosi in esibitele loru cátra guvernulu de limba lor de manipuliune seu protocolaria si de limba oficiala a statului, in esibitele lor cátra jurisdictiuni si cátra organelle acelor'a se potu folosi de acelesi limbi seu, déca au mai multe limbi protocolarie, de un'a dintre aceste.

§ 7. Adunári comunali potu ele in seile a-si alege limba lor protocolaria si de manipuliune interna. Protocolulu are a fi manipulat totu odata si in limba in care $\frac{1}{5}$ dintre membrii indreptatiti voru afla de lipsa manipuliunea aceluia.

§ 8. Derogatori comunali suntu indetorati a se servi in atingerea lor cu individiu particulari, in cátu se póte de limba acelor'a.

§ 9. In esibitele lor adresate guvernului, comunitatilu potu sa si intrebuinteze limba lor protocolaria seu limba oficiala a statului, iera in cele adresate jurisdictiuniloru, limba statului seu limba protocolaria a respectivelor jurisdictiuniloru. Acea-si mesura va fi de observatu sica cu privire la esibitele adresate jurisdictiuniloru, luându afara totusi organelle cercuali proprie, caror'a potu fi predate si in limba lor protocolaria proprie.

§ 10. Limba protocolaria si de manipuliune interna a jurisdictiuniloru, afara de limba oficiala a statului, este ori-care limba, a carei'a folosire este considerata de necesaria celu patientu prin un'a a cincea parte a celor indreptatiti de a vota. —

§ 11. Déca in sensulu §-lui 10 óre-care-va jurisdictiune va intrebuinta in manipuliunea protocolaria si oficiale pre langa limba oficiala a statului inca si un'a alta limba, testulu conceputu in limba oficiala a statului va decide in casuru de dubietate atátu cu privire la intielesulu protocolului câtu si la citatiunile oficiali.

§ 12. Déca din partea jurisdictiuniloru se voru asterne guvernului scótele comunali seu orfanali, cari nu suntu concepute in limba oficiala a statului, seu se voru concepe pre calea apelatiunii planiori private, cari asiderea nu voru fi concepute in acést'a limba, trebuie sa i se substérna totu odata si o traducere autentica magiara, mijlocita prin jurisdictiuni.

Spre acestu scopu, fia-care jurisdictiune, unde va fi de lipsa, este indetorata a-si intocmi unu traducatoriu seu mai multi, preveduti cu cunoscin-

tia limbiloru reerute; cari se voru indetora prin juramentu la implinirea punctuale si fidela a agendeloru lor.

§ 13. Derogatori jurisdictiuniloru suntu indetorati a se folosi in atingerea lor cu comente, adunári, jurisdictiunile mai inalte bisericesci, reuniunile, institutelu si particularii de sub sfera activitatii lor oficiali, incátu se póte de limba aceloru din urma.

§ 14. Intre sine si in scrisorile adresate guvernului, jurisdictiunile se folosescu de limba oficiala a statului, in seile rubrica mai de aproape voru póte intrebuinta si limba, care o folosescu, pre langa limba statului, in protocolu si in manipuliunea interna.

§ 15. Fia-care locutoriu alu tieriei, in casurile cându, fara intrevenirea vre-unu advocatu, ori ca acuatoriu, acusat, seu petitiunatoriu, in persona seu prin vre-unu mandatiaru alu seu e in dreptu de a rechiamá scutulu legiloru si ajutoriulu judiciale, este indreptatitu a se folosi:

a) inaintea judecatoriiloru comunitatilis sea proprie, de limba sea materna,

b) inaintea judecatoriiloru altoru comunitatilis, de limba seu de un'a dintre limbile, in carea se manipuleza protocolulu si afacerile comunitatilis respective,

c) inaintea judecatoriiloru jurisdictiuniloru din cerculu seu propriu, de limba manipuliunii interne, seu protocolaria a comunitatilis sea proprie;

d) inaintea altoru judecatoriiloru, fia aceste din jurisdictiunea sea propria seu din una jurisdictiune straina, va avé a se folosi de limba protocolaria a jurisdictiunii, de carea se tiene judecatoriia respectiva.

§ 16. In casulu aretatu la § 15, atátu in procederea sea relativa la procesu câtu si afara de acea, la ascultarea martoriloru, la inspectiunári judiciale si la alte acte judecatoresci, judele se va folosi de limba persónelor ascultate seu intrebuintate, in seile protocolulu de pertractare de limba oficiala a statului; in casu in seile cându partidele nu aru intielege acést'a din urma, judele va espicá partidelor cuprinsulu protocolului, in casu de lipsa cu ajutoriulu unui interprete.

Judele este asiderea indetoratu a espicá si, dupa impregiurári, a interpretá partidelor inca si documintele mai insemnate a le procesulu, in casu cându acestea aru fi concepute intr'una limba neintielesa de un'a seu alt'a dintre partidele litigante.

In intresulu partidei, carea are a fi citata, resolutiunea de citatiune se va concepe in limba ei materna, in casu cându se va póte erui cu de graba, de altmintrea in limba protocolaria a comunitatilis, in carea locuiesce partid'a care are a fi citata, seu chiaru si in limba oficiala a statului.

Textulu originalu si autenticu a celorlalte resolutiuni, decisiuni seu sentintie, este totu de un'a celu magiaru, judele este totu-si indetoratu a le face cunoscuté, respective a le immanua fia carei partide inca si in limba, carea partid'a o doresce, in cátu acést'a limba ar' fi aceea seu un'a dintre acele, in carea se manipuleza afacerile si protocolulu jurisdictiunii, de carea se tiene si judele insi-si.

§ 17. Déca asemeni procese se continua la instantia mai inalta, judecatoriulu e indetoratu ex offo, cá tóte documintele, cari nu suntu concepute in limba oficiala a tieriei, sa le traduca in limba unguresca, prin traducatori, sistemisati in fruntea jurisdictiunii, si se sustérna traductiunile deodata cu procesulu la judecatoriia de apelatiune.

Decisiunile, conclusele si sentintiele judecatoriiloru mai inalte au a se concepe in limba oficiala a tieriei, prin urmare la publicarea acelor'a, judecatoriia de I instantia este indetorata a observa aceea-si prescriere, care s'a aretatu in punctulu din urma alu §. 16; in privint'a publicatiunii sentintielor judecatoresci de I instantia.

§ 18. In tóte procesele, in cari partile se suplinescu seu trebuie sa se suplínésca prin advocatu, limba pertractárii, a decisiuniloru, concluseru si sentintielor, este limba oficiala a statului.

Exceptiune face numai concluseru de citatiune in privint'a carui au a se observá determinatiunile §-lui 16.

Fia-care parte este indetorata, cá sa aduca documintele intrebuintate, in cátu acelele

fi concepute in limb'a oficiale a tierii si una traducere un g u r é s c a .

Traducerile subsemnate in comunu de reprezentantii ambeloru pârți, cari pórta procesu, au a se considera cá autentice, daca inse partea contraria ar' trage la indoiea fidelitatea traducerei unguresci, traducerea are a se autentica prin traducatoriulu juridictionalu.

Protocóele despre inspectiunári si ascultarea de martori, au a se concepe si in atari procese in limb'a persóneloru ascultate, inse in casu de apelatiune are a se adauge la protocóla si traducerea un g u r é s c a ex offo.

§. 19. Prescrierile de tacse, cu privire la traducatori, cari au a se asiedia la juridictionile singurice, le va statóri ministeriulu de interne.

Daca documintele sunt concepute intr'o limba pentru care la respectiv'a juredictione nu este traducatori de specialitate, — acelea au a se tramite la sectiunea de traducere, ce se va organiza spre acestu scopu in sinulu ministeriului de interne.

§. 20. La afacerile, cari cadu sub competinti'a judecatoriilor cambiiali, limb'a procesulu, in interesulu credetului publicu, este limb'a oficiale de statu.

§. 21. Limb'a manipulatiunii interne a judecatoriilor seculari, cari aterna de la alegere, e limb'a oficiale de statu; judecatoriile seculari si-alegu ele inse-si limb'a manipulatiunii.

§. 22. La deregatoriile cartei funduale are a se intrebuintia limb'a oficiale de statu, totu-si resolutiunile si estrasele, daca potescu partidele, au a se eda si in limb'a protocolaria si a manipulatiunii interne a juredictionei.

§. 23. Limb'a oficiale a judecatoriilor, cari depindu de la denumirea guvernului e e s c h i s i v u c e a u n g u r é s c a .

Spesele traducerei le solvesce in procese partea, carea pierde; ele trebuie inse anticipate de cátra partea, carea susterne documintele de tradusu. Unde nu obvine asemene casu, cum e d e la protocóele despre inspectiunare si ascultarea marturilor, detorinti'a anticiparei ingreuneza pre actoru.

§. 24. Daca ómeni privati, baserice, societati private, institute private si atari comunitati, cari nu posedu neci unu dreptu juredictionalu, nu ar' intrebuintia in esibitele loru cátra guvernulu limb'a oficiale a acestui-a, are a se adauge testulu ungurescu alu resolutiuniloru, ce voru ormá pre asemeni esibite, a f a r a d e c a s u r i u r g i n t e , si o traducere in limb'a esibitulu.

§. 25. In interesulu succesulu instructiunii publice, in interesulu culturai comune si a prosperitatii, ministrulu de instructiune este indetoratu a se ingrigi, cá cetatienii patriei de fie-care nationalitate se-si póta cultivá pruncii in limb'a materna

Spre acestu scopu, ministrulu de culte dispune, cá in tienuturile, unde suntu numerosi cetatienii de o nationalitate, si nu este scóla corespondietória indigintiloru poporatiunii, séu nu suntu destule institute de invetiamentu de acestea, sa se infiintieze dupa potintia institute de invetiamentu, corespondietorie scopuriloru atinse.

§. 26. In tienuturile in cari se usueza mai multe limbe, ministrulu de culte are a se ingrigi, cá scolarii din scólele midiolocie se capete invetiatura deplinu gramaticale si in limb'a loru materna.

§. 27. La institutele de invetiamentu mai inalte, cari se voru infiintia in tíera, se voru radica cáedre pentru limbele nationalitatiloru, cari locuescu in massa in acelu tienutu.

§. 28. La universitatea tierii limb'a propunerei este cea un g u r é s c a , totu-si — in cátu nu se va fi facutu pân'acumu — se voru radica cáedre pentru limbele cari se usueza in tíera si pentru literatur'a loru.

§. 29. Fiindca la inlocuirea oficiiloru si in venitoriu se va considera numai capacitatea personale, nationalitatea cuiva nu mai póte fi piedeca nici de ici in colo, pentru inaltarea lui la vr'unu oficiu ori demnitate. — Guvernulu statulu se va ingrigi, cá pentru oficiele tierii si anume pentru posturile de comiti supremi, sa se aplice dupa potintia persoane din nationalitati deosebite, cari suntu versate in limbele recerute si proviedute si de altmintrea cu cunoscintiele necesarie.

§. 30. Ordinatiunile legiloru de mai inainte, cari stau in contradicere cu determinatiunile de susu, prin acést'a se desfiintieza

Carola K e r k á p o l y i .
Ludovicu H o r v á t h .

Bugetulu anului 1869.

(Fine.)

Scopuri pentru studie.

Inspectiunile generale ale cercurilor scolare	27,400 fl.
Pentru sustinerea si ajutorarea institutelor de invetiamentu	251,300 „
Stipendie si alte spese pentru instructiune	60,300 „
Sum'a: 339,000 „	
Sum'a rotunda: 339,000 „	

Inspectiunile generale ale cercurilor scolare.

Salariile oficiiloru	19,000 fl.
Lefele siervitoriloru	600 „
Arend'a casei	1,800 „
Recerintie pentru oficiu si cancelarie, spese de calatoria si pausialu de diurne	3,880 „
Remuneratiuni si ajutorie	620 „
Spese eventuale	1,500 „
Sum'a: 27,400 fl.	

Sustinerea si ajutorarea institutelor de invetiamentu.

Subventiunea universitatii	50,000 „
Politehniculu iosefinu din Bud'a	50,000 „
Recerintie pentru cancelaria, remuneratiuni, recerintie teoretice si practice, materialu de focu, conservarea edificieloru, spese de calatoria	60,059 „
Pentru museulu industrialu, ce se va infiintia in Pest'a	20,000 „

Ajutoriu pentru infiintarea unei sale autonome in spitalulu lui Rochu

Pentru sustinerea institutulu dominiiloru anglesce, si pentru institutulu loru de invetiamentu

Subventiune scólei reale superioare din Pejonu

Scóla reala inferioara din Cremitiu

Scóla reala inferioara din Leacovi'a

Gimnasiulu serbescu din Neoplant'a

Academi'a de dreptu din Sabiu

Academi'a de dreptu din Clusiu

Institutulu medicu - chirurgicu din Clusiu

Gimnasiulu de statu din Sabiu

Scóla reala inferioara din Gyergyó-Szt. Miklos

Instructiunea mosieloru din Sabiu

Scóla elementaria gr-cat. din Lapusiulu ung.

Gimnasiulu gr-or din Brasiovu

Scóla reala superioara din Sabiu

Sum'a: 251,331 fl.

Sum'a rotunda: 251,300 „

Stipendie si alte spese pentru studie.

Stipendie de calatoria pentru universitati, academie de dreptu, politehnicu, gimnasie, candidati de profesura

Pentru sustinerea a trei elevi din Banatu in teresianulu c. r.

Recerintele oficiulu si ale cancelariei comisiunii pentru esamele de statu

Subventiunea casei orfaniloru din Sabiu

Pentru invetiatiunulu desemnulu la scóla elementaria din Clusiu

Ajutorarea fondulu elementariu

„ „ de stipendie

„ „ studintiloru seraci

Premie pentru frecuentarea scóleloru

5 stipendie de ale lui Goldbergu

Desdaunarea diecimei pentru colégiulu reform. din Aiudu

Sum'a: 60,856 „

Sum'a rotunda: 60,000 „

Recerintie pentru cultura publica.

Recerintie.

Educatiunea poporala

Pentru ajutorarea institutelor nationale si pentru inaintarea scopuriloru sciintifice

Sum'a: 463,000 „

Educatiunea poporala.

Inspectoratele pentru educatiunea poporala	163,540 „
Institutulu centralu de modelu pentru docintii poporali	16,710 „
Edarea foiiei poporale in siese limbe	26,000 „
Stipendie, remuneratiuni si subventiuni, instituirea si ajutorarea scóleloru poporale	150,000 „
Sum'a: 400,000 „	

Subventiunea diverseloru institute nationale si inaintarea scopuriloru sciintifice.

Museulu nationalu magiaru

Pentru scopuri artistice

„ edarea fantaneloru istoriei magiare, pentru procurári, pentru ajutorarea artistiloru betrani distinsi

Pentru scrutári si comunicári geografice

Pentru inmurtirea bibliotecii academie sciintifice magiare

Sum'a: 63,051 „

Pensiuni.

Recerintie.

Directiunea centrala

„ generala a cercurilor scolari

Consilii scolari

Individi la institutele de invetiamentu si alte pensii

Sum'a: 21,105 „

Sum'a rotunda: 21,000 „

Acoperire.

Competintie si alte perceptiuni.

Competintie si alte perceptiuni din partea fondulu mag. de fundatiuni la spesele contabilitatii ministeriale; asemenea din partea fonduriloru transilvane de fundatiuni

Competintie din fondulu de studie a opidulu Cremitiu

Competintie din casa domesticala din din Sabiu

Restituiri:

Bani de mesa de la archiepiscopulu gr-cat. din Blasiu

Sum'a: 57,018 „

Sum'a rotunda: 57,000 „

Ministeriulu pentru cultu si instructiunea publica.

B.

Recerintie extraordinarie.

Unu edificiu pentru scóla centrala de modelu pentru docintii poporali, si un'a scola elementaria de modelu

100,000 fl.

Varietati.

* * Comunicatiunea cu vite cornute s'a deschis alalta-eri.

* * * „Gaz. Trans.“ se confiscá pentru publicarea subscriptoriloru la pronunsiamentu.

Escriere de Concursu.

Spre reintregirea statiunii devenite vacante de unu invetiatiunaru gr or. in **Moravia-Eisenstein** se escrie prin acestu concursu.

Petitorii acestei statiuni cu care e impreunatu unu salariu anvalu de 126 fl. deputatu de lemne 6 fl 30 xr., si pentru scóla de duminica 8 fl. 40 xr. au a-si asterne suplicele scrise cu mán'a loru proprie, pre lángea documentarea etatei, stárei, moralitateri si cualificatiunii cástigate pentru specialitatea de invetiatiunaru, in restempu de si é s e septemeni, computándu dela diu'a escriei concursuali, la venerabilulu Consistoriu diecesanu gr-orientale aln Caransebesiului.

Vien'a in 15 Octobre 1868.

Directiunea generale,

a societátei priv. c. r. austriace de drumu de feru.

Burs'a de Vienn'a.

Din 16/28 Octomvre 1868.

Metalicele 5% 57 30

Imprumut. nat. 5% 62 50

Actiile de banca 786

Act. de creditu 209 80

Argentulu 113 85

Galbinulu 5 50/10